

nélkül, soha nem igazította ki a határt. Az egyedüli határkiigazítót a nép maga is számon tartotta és elítélte.

Beszélhetünk kétnyomásos, kettős forgó rendszerről is a korondi *Hegy*, *Farkasmező*, *Leshegy* nevű határrészeken. Ezeket kétévenként „nyomásnak”, tehát ugarnak hagyták. A határt a juhokkal trágyáztatták, hogy a másik esztendőben búzát, rozsot, zabot és krumplit termelhesseken benne. A kaszálók is több és jobb szénát adtak le. Ugyancsak kettős forgó alapján használták a felsősófalvi *Nagymező* havasi legelőt: egyik esztendőben legeltették, míg a másik esztendőben kaszálták. Így minden második esztendőben bőséges takarmányhoz jutottak.

Az 1942–1944-es évek mindenhol meghozták az újabb gazdálkodási formát, az úgynevezett *zöldugart*, ami később szabadgazdálkodássá vált. A zöldugar elgondolása és megvalósítása mellett a kisebb birtokosok kardoskodtak, arra számítva, hogy így a földből több hasznot le tudnak venni. Az állatokat is szakszerűbben lehet tartani, gondozni, az állandó istállózatással, több trágya gyűl, mellyel soha jóllakatni nem lehet a sóvidéki sovány földet.

A zöldugar bevezetése után felbomlott a hármastörvény, a feketeugar, s teret hódított a szabadgazdálkodás. Mindenki azt vetett a földjébe, amit akart. A földek elgyomosodtak, burjánosodtak, a tövisbokrok is felkaptak, mert a kecskecsordák nem rágták, s a szép tiszta búzák-rozsok lassan kezdtek kiveszni. Ezt a feketeugarpártiak a szabadgazdálkodássá válással magyarázták.

A sóvidéki ember a kevés terményére is büszke volt és magát gazdálkodónak, földművesnek tartotta. A *paraszt* szó, a sóvidéki ember számára megalázást, lenézést jelent. Az utóbbi időben nagyon sokan tagjai voltak a gazdaköröknek. Mezőgazdasági előadásokat hallgattak, közös gazdasági gépeket, szerszámokat kezdtek vásárolni, ez is bizonyítja a felemelkedésre való törekvésüket.⁴ Valamint az is, hogy már az 1930–1940-es években némely községekből az ifjúság egy része kezdett beiratkozni a székelykeresztúri mezőgazdasági gazdasági iskolaiba, ahol a tanítás, október 15-től április 15-ig tartott. Ugyancsak sokan részt vettek a gazdasági tanfolyamokon.

Az 1962. évi mezőgazdasági szövetkezesítés a sóvidéki gazdálkodó emberek számára más megélhetési formákat teremtett.

István Lajos

A földesi közigazgatás hagyományai

Az önkormányzatok újjáéledése, napi küzdelmeinek időszzerűsége kikerülhetetlenné teszi számunkra Karácsony Sándor szülőfaluja Földes többszázados önkormányzatáról írt gondolatait. A rendszerváltás hangzavarában, 1989 novemberében írta Lendvai L. Ferenc *Kedvezőek a marxista elmélet pozíciói Magyarországon?* címmel a Magyar Nemzetben. Csak néhány mondatot kívánok innen kiragadni: „Napjainkban egy olyan nagy perspektívájú kutatási irány bontakozik ki, mely a modern államgépezet ellenőrizhetetlen mechanizmusával szemben a kisebb közösségek és önkormányzatok, valamint az egyén autonómiájának fontosságát hangsúlyozza.” Néhány nappal később ugyanott Tóth Gábor Pozsgay Imrét faggatta a lakitelki találkozó ürügyén. Pozsgay többek között ezt mondta: „Az önkormányzat a nemzeti társulásnak is alapja, s hál’ istennek ilyen előzmények is léteznek szép számmal a magyar történelemben.”

Örvendetes, hogy a közelmúltban újból megjelent Karácsony Sándornak *A magyar észjárás* című munkája. Ennek 337. oldalán látjuk a következő fejezetcímet: A kis autonómiák szerepe történelmünkben. Érezzük az autonómia óvó, védő szerepét, ám amire Karácsony nem tér ki, a rendtartást, fegyelmezést tagjaival szemben épp olyan eréllyel igyekezett megvalósítani. Az akkori emberek sem voltak különbe a maiaknál, a védelmet, gondoskodást természetesnek

⁴ Bartha József: Korond község monográfiája, 1942. (Kézirat)

vették, a rendszabályokat pedig igyekeztek kikerülni. Lássuk először, hogyan gondolkodik erről Karácsony Sándor, amikor a Herpay Gábor vármegyei főlevéltáros 1936-ban megjelent Földes község története című munkáját végigolvasta:

„Nem ez ugyan a könyv tendenciája, de ez a tanulsága, s mióta elolvastam, nem tudok szabadulni hatása alól: Magyarország valóban a kis autonómiák klasszikus hazája, úgy, ahogy föntebb állítottam. Bennünket az itteni kis autonómiák tartottak meg egy ezredéven keresztül, hiszen ezeknek az ellenállásán dőlt meg ezredéven keresztül minden kívülről, vagy felülről érkező, ártó szándék. Ez ismert tételként hangzik, csak az nem volt eddig eléggé tisztázott kérdés előttem: milyen kicsi autonómiákról van szó tulajdonképpen? Politikailag a vármegyékre vagy szabad városokra szokás gondolni. Autonómiával rendelkező egyházaink története zsinatokat emleget, kerületi vagy megyei gyűlések emléke kél memóriájában. Sokszor egészen Erdély függetlenségéig és a magyar szabadságot védő hős fejedelmekig felfelé kell irányítanunk figyelmünket, hogy autonómiák hatékony ellenállását feltételezhessük. Soha nem gondolunk ellenben községeknek, falusi előjáróságoknak, kicsi egyházacskák presbitériumainak, mint autonómiáknak hatékony ellenállására. Pedig éppen ezek az egészen apró autonómiák ellenállása volt igazi megtartó erő. Ne gondoljunk nagyon hangzatos és nagyon hősiességre most. Megtartó erő volt – egyszerű és magától értetődő a magyarázata – mert nem lehetett ellene védekezni. A régi hasonlat nem sántít ezúttal. A szél tövestül kicsavarja a hatalmas tölgyet, letördeli a növendék fákat, meghajlítja a bokrokat, és meg sem tudja mozdítani a fűszálakat.

Pedig ezek az autonómiák nemigen cselekedtek egyéb pozitívumot azon az egyen kívül, hogy voltak, megvoltak. Hogy lehetségesek voltak. Igaz, hogy ez nagyon nagy dolog. A török hódoltság korában a kurtanemesi falvak, az úgynevezett kuriális nemes helységek, főlibük rendelt hatósággal elszakítva, török hatóság alá pedig csak nagyon kicsi mértékben kerülve, önnön maguk váltak saját maguk legfelsőbb fórumává. Ez volt a kiindulás. A folytatás ennek megfelelően az lett, hogy későbbi korban függetlenségüket megtartották, vagy továbbra is ki akarták csikarni. Földes község például fűrmendereket tartott Bécsben, s évtizedekig kontrakarakirozta Nagyálló minden intézkedését királyi ellenintézkedésekkel, még pallosjogát is sokáig érvényesítette. Municipiális vezetősége és presbitériuma ugyanegy lévén, kis kiigazitással azt mondhatnók, valóságos teokratikus közösségi életet élt, és sokkal nagyobb mértékben, mint valaha vagy most. Egyházi felettesei felé nagy erővel képviselte az epizkopalizmussal és a konziszterializmussal szemben a presbiterianizmust, különösen a papmarasztás, természetbeni javadalmazás és iskolatartás fegyelmező hatalma által. Ezen a természetes akadályon olyan ártások sem érhették az érzékeny magot, amelyek magasabb régiókban már nagy kárt tehettek, sőt tettek is. Ennek az autonómiának legkésőbbi hajtása egy a kilencvenes évek vége felé alapított közbirtokossági takarékpénztár volt, melyhez a regáléváltságot használták fel alaptőke gyanánt. Ez a takarékpénztár nem fizetett osztalékot a közbirtokosságnak, hanem az egész község helyett viselte a „közköltő” terhét és az egész református egyházközség iskolafenntartási kötelezettségéből folyó kiadásait. A világháborúig senki nem fizetett Földesen sem községi pótdát, sem gyermekei után tandíjat vagy egyéb iskolai költségeket.

A magyar mellérendelő elv tehát egészen mélyen, a községekig és gyülekezetekig leért, hatott és érvényesült. Nem is jól fejezem ki magamat, mert igazság szerint azt kellene írnom, hogy község és gyülekezetalkotó erőig telt belőle felfelé. Nem szórszálhasogatásból teszem ezt a distinkciót. Többre csakugyan nem telt a falu társadalomépítő és közjogi erejéből. Járásí és vármegyei közösségi életet már nem tudott szervezni és táplálni, országost még kevésbé. Még akkor is nagyon tágan értelmezzük ennek az erőnek a mibenlétét, ha úgy véljük, a falu vagy a gyülekezet ereje ez. Nem, nem ekkora közösségi ereje, de mégis közösségi erő. (...) Egy-egy család és érdekeltségi köre az a közösség, melynek erejéből falura vagy gyülekezetre még futja, járásra, megyére, országra már nem. Járásnál már érezhetően klikkérdeket szolgál az az erő, mely a kis autonómiákban még híven szolgálja az egész közösség legjobb érdekét. Ez pedig azért van így, mert mellérendelés elvi alapján a járás már nem kormányozható. Nem azért, mintha a legnagyobb egységben is nem érvényesülhetne ez az elv, hanem azért, mert a járás életében már ható tényezők a XVII. század alárendeléses szellemi javai, tehát kultúránknak az a rétege is, amelyet a nép már nem hasonlíthatott magyarrá, itt speciálisan: nem érvényesíthet mellérendeléssel.”

A Fonyódi Helikon ötéves jubileumán a vidéki Magyarországról szóló konferencia bevezető előadásában Vekerdi László, Karácsony Sándor soraival kezdte szavait a vidék és a műveltség viszonyát elemezve. Ezután 1989-ben már az önkormányzatok életműködéséről rendeztek tudományos tanácskozást, előszeleként a tanácsi apparátust önkormányzatokkal való felváltást hozó változásoknak.

Az első négy év tapasztalatairól, s a jövőre való felkészülés jegyében a földesi polgármesteri hivatal a sárrét-környéki településekkel összefogva, Önkormányzati Népfőiskolát szervezett, ahol az elmúlt századok autonómista törekvéseinek emlékeit sem kerülhették el, e téren a legtöbb ismeretet éppen a szervező település Földes adhatta, hiszen önkormányzatának írott forrásai a XVI. század első feléig vezethetők vissza.

Maga a település minden bizonnyal már az Árpádok korában fennállt, még ha erre csak másodlagos bizonyítékok szolgálnak is. A nép ajkán maradt fenn, hogy amikor a magyarok a Sárrét mocsaras vidékeire eljutottak, a hatalmas víz és nádrengeteg között megpillantottak egy szárazabb részt, az egyik felkiáltott: ni-ni Fődes! Így kapta nevét a hely, amit településre alkalmasnak találtak és mindjárt megültek. Úgy tűnik 1464-ig a község a Földesi család kizárólagos birtoka, akik a nyugatról lassan nálunk is divatba jövő címeres nemeslevelekből kaptak egyet Hunyadi Jánostól, a Pércsiekéét pedig Zsigmond király adományozta. A Földesi Nagy család három tagja Tóth Tamás dancsházi és Sági Fülöp sági nemeseket meggyilkolta, a fej és jószágvesztésére ítélt tettesek birtokait Mátyás király 1465. június 23-án a Parlagi, Bajomi és Esztári családoknak adományozta. Parlagi György később Földesre költözött, a földesi birtokaik kezelését addig is tisztartókra bízta, ezek talán azonosak a máshol villicusoknak nevezettekkel, akiket a birtokosok ügyeik intézésére neveztek ki, s akiket 1495-től már bírónak is neveztek. A bíró, ha igencsak erőtlenül, de már a falu lakosainak érdekeit is képviselhette az úriszéken, de kiszolgáltatottságát mutatja, hogy 1833-ban Deák Ferenc országgyűlési szűzbeszédében síkraszállt azért, hogy a községi bírót ne botozzák!

Földesen a történet másképp alakult. Az eddig ismert, de szűkebb területre szorult, Földesen lakó Földesi, más néven Földesi Nagy (mely a XVII–XVIII. századokban névhasználat szerint végleg kettéválik) és a Pércsi famíliák mellett 1469-től új nevekkel találkozunk Harangi, Gelei, Vincze, Kiss, Veress, Cseli, Gyürki, Kovács, Marton, Parlagi, Sági, Szegi, Szőke, Végh stb., e kisebb birtokú nemesek a bajomi uradalomhoz csatolt földesi és sági birtokrészek urainak hatalmaskodása ellen kénytelenek voltak valamilyen módon védekezni. A nemesek természetesen soha nem tartozhattak a bíró joghatósága alá, – még ha a későbbi századokban találkozhattunk is kivételes jelenségekkel – csak a királynak voltak alárendelve. Ezen 1848-ig csak annyi változott, hogy 1486-tól a vármegyei hatóság közbeékelődött. A szabad királyi városokban alakult ki még bizonyos alávetettség, ami a személyes nemesi jogokat nem érintette.

Herpay Gábor szerint 1537-ben Földesen már volt egy községi szervezet, mely a kizárólagosan nemes lakosságot összefogta, irányította, amint Zápolya János király 1537. V. 7. Szabolcs vármegye rendjeihez intézett rendeletében látjuk. Íme a fordítása:

„Szabolcs vármegye Rendjeinek és Nemesieinek”

János, Istennek kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország királya stb. Nemes és Nekünk kedvelt Híveink! Földes helység összes nemesieinek folyamodványából megértettük, hogy ti közülök egyeseket saját törvényszéketeken 100 frt. büntetéssel sújtottatok azért, mert ők bizonyos időben nemes Parlagi Györgyöt, aki Tokaj várunk ostromához küldendő zsoldosaink fizetésére azokkal a nemesekkel együtt adózni nem akart, ezért őt kötbér alapján egy forintra büntettétek. Mivel pedig a hadügyek nem reátok, hanem egyedül Mi reánk és a Mi kapitányunkra tartoznak, akarjuk és hűségeteknek jelen soraink rendiben keményen meg-hagyjuk és parancsoljuk: bár a mondott nemesek előbb említett Parlagi Györgyöt a fenti okból megbüntettétek, ezért azokat a nemeseket semmi módon kárhozatni ne merészeljétek. Mert ha ők Parlagi Györgynek engedetlenségéről előbb Nekünk panaszkodtak volna, Mi őt engedetlenségéért másképpen büntettük volna meg. Tehát különben ne cselekedjétek. Kelt Váradon. 1537. május 7.”

Ez a királyi rendelet Földest olyan községi szervezettel bíró településnek mutatja, mely lakosaival szemben, minden nemesi kiváltság ellenére is községi joghatóságot gyakorol. Talán szerencséje is lehetett a földesieknek azzal, hogy a királyi és a községi érdek egyezően

találkozott, és az uralkodó ezt a nemesi önszerveződést elismerte. Ide nyúlnak tehát vissza a földesi önkormányzat hagyományai, illetőleg valamivel előbbre, mégis szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy ez az oklevél napjainkig fennmaradt, bizonyítandó a földesi önkormányzati szerveződés királyi megerősítését. Ez lett az alapja a kialakulandó kuriális nemesi közigazgatásnak, mely a nemesek feletti vármegyei igazgatást, Földesen átvette, s a későbbiekben nem egyszer kiszorította, s bizonytalan eredetű pallosjogával még főbenjáró esetekben is ítélkezett, egy ideig még fellebbviteli hatóságként, kölcsönösen, a szomszédos hasonló berendezkedésű Sáp önkormányzatát választotta, pontosan 1735-ig. Kossuth Lajos Törvényhatósági Tudósításaiban, 1836-ban megemlékezik a még mindig elsőbírőképp intézkedő sápi nemes tanácsról. Lehet a földesi eset volt a precedens, mert 1537-ben országos törvény rendelkezik arról, hogy valamely helyi kötelezettség vállalása csak az összes nemesek egyező akaratával történhetik.

A földesi nemesek egymás közötti büntethetőségének pénzbeli alapja a vinculum, azaz kötbér volt, amint most itt a kronológiai sorrendet megsértve látjuk. 1652-ban Boross László, az erdélyi fejedelem lovaskapitánya, aki adományba kapta a szomszédos Bárándot, csak a kötbér lefizetése után költözhetett be Debrecenből Földesre. „Mi helyünkben törvényünkötől nem függő embert be nem veszünk.” – olvashatjuk az eset kapcsán. A török hódítás 1552-ben jutott el Földesig. A speyeri szerződés 1571-ben visszaadta ugyan a magyar király joghatósága alá, de már 1582-ben török közigazgatást vezettek be. Újból királyi fennhatóság alá kerülve az 1589. és 1596. évi dicális összeírásokban, mint nemestelkekből álló község, nem szerepel, de fennállásáról a környező települések nagymérvű pusztulása ellenére, a megmaradt iratok tanúskodnak. E területről 1618-ig a vészes idők beköszöntétől, csak Szoboszló, Ladány és Tetétlen szerepelnek az összeírásokban. Az ideiglenes állapotok miatt ezt a területet mind a három főhatalom (királyi, fejedelmi és török) hivatalnokai és hadseregei állandóan sarcolták és pusztították, egészen 1692-ig. A község nem adózik sem a magyar királynak, sem az erdélyi fejedelemnek, sem az egri püspöknek. (A különféle nemesi adókat a közfelfogás régen és ma sem értette az adózás fogalmába.) A töröknek viszont adózik a község, pénzzel, vérrrel, lélekkel. A több faluval bíró földesúr, de a jobbágy is menekíti sorsuldözött életét erről a tájról, hisz urat máshol is talál és ha nyomorultat is, de biztos életet. A földesúr pedig elmaradt jövedelmét behajtja másokon, s maga meghúzódik egy vár árnyékában. A földesieket kötik a sehol máshol nem található birtokcsoportok, s ha odébb állnak könnyen szolgasors lehet az osztályrészüik. A Pércsi, Boross, Parlagi és még néhány család többi birtoka is e tájon volt, s itt maradtak az összetartó földi közösségben. A török–tatár és mindkét (Thököly idejében mindhárom) oldali magyar csapatok dúlásai, fosztogatásai elől futásban keresnek menedéket. A hadak járása után az életben maradtakból sem tér mindig mindenki vissza. Néha évekig távol maradnak, vagy véglegesen. Elhagyott jószágaik kitaróbb társaikhoz kerülnek zálogba, kik újjáépítik felégetett házaikat, tovább művelik földjeiket. Kiváltságaikat, birtokjogukat bizonyító irataikat pedig még életüknél is jobban őrzik (hiszen még a váradi hiteleshely is török kézre került, elpusztult vele annyi értékes történeti irat), védve vele utódaik életlehetőségét, a hálás örökösök egyrésze ma is vigyáz avitt irataira.

Földes 1876-ig Szabolcs vármegye területéhez tartozott, emiatt hol a királyi, hol a fejedelmi hatalom alá kerültek, attól függően kinek sikerült a Parciomot megtartania. Hivatalosan soha nem került át török kezébe, de a hódoltsági viszonyok között talán mégis a török uralom volt a legállandóbb. A községi önkormányzati joghatóságot biztosítani óhajtó földesi nemesek további megerősítéseket kértek az uralkodóktól. Ismertek Bethlen Gábor 1625. VI. 11., I. Rákóczi György 1645. IX. 23., I. Lipót 1692. X. 1., II. Rákóczi Ferenc 1703. X. 28. és III. Károly 1718. VII. 22. kelt kiváltságleveléi. Ez utóbbi magyar fordítása minden földesi család levelesládájában ott lapult.

A földesi közigazgatás alapja a Nemes Kommunitás a községben lakó nemesek összessége volt, ez választotta a bírót, akit 1729-től 1848-ig hadnagynak neveztek és a 12 tagú Nemes Tanácsot, az esküdteket. Veres András volt az első bíró, akinek ismerjük a nevét 1551-ből. A zavaros viszonyok közepette töretlen volt ragaszkodásuk hazájukhoz, aminek ekkor egyik kifejezési formája volt a címeres nemeslevél. E divathullámként mutatkozó jelenség éppen a XVII. században tetőzött Magyarországon, de egyben kifejezte azt is, hogy tulajdonosa a Magyar Szentkorona Tagja. A földesi nemesek igyekeztek szert tenni rá, 1646-ban három család, a Boldogh, a Sápi és a Turi beszélt össze, hogy nemeslevelet hozatnak. Mindegyiké egy

napon kelt, ám csak öt év múltán juthattak el Szabolcs vármegye közgyűlése elé ármálisuk kihirdetésére. A mintegy kétszáz különféle földesi família közül alig néhány nem szerzett címeres levelet.

Várad visszafoglalása után a földesi és sápi nemesek azonnal felismerték az új helyzetet, s mindkét település újabb kiváltságlevelet szerzett I. Lipót királytól. Az erdélyi fejedelmi udvar után most már Bécsben tartottak állandó ügynököt. Még így is hatalmas terhet rótt rájuk a fegyverválság, de a katonai beszállásokot elkerülhették. Az eddig késlekedő családok közül többen nemeslevelet szereztek, nem is sejtve, hogy három-négy évtized múltán az egyéni nemesi vizsgálatok folytán ez kiváltságaik továbbélését teszi lehetővé. A török éppen hogy kitakarodott a vidékről a községi önkormányzat anyagi gondoktól is szorítatva fokozatosan megszerezte az egyes családok regálé jogait.

Ugye emlékszünk még arra, hogy Karácsony Sándor szavai szerint mire használta a XIX. század végén a földesi előjáróság (akkor már nem önkormányzat) és közbirtokosság (ennek funkciói emlékeztettek még a valamikori nemesi öngazgatásra, s igyekezett a lehetőségek között továbbra betölteni a szerepét). Térjünk vissza egy idézet erejéig Kossuth Törvényhatósági Tudósításaira: „... ezen javaslat hasonlít, a még ma is minden nemű polgári pereket első bírónak ítélő Sápi tanács hajdani ítéletéhez, miszerint egy vádlottra azt ítélte, hogy a boszorkánysággért égettessék meg, a kurvaság alól pedig mentse magát.” Földesről 3-4 boszorkányperről maradt több kevesebb feljegyzés. A legutóbbi per anyaga fennmaradt. A földesi tanács ítéletét felülvizsgálva a sápi két nap múltán jóváhagyta, „tetszett a sápi nemes tanácsnak egy részben, a paráznságért a feje üttessék el, a boszorkánysággért a teste égettessék meg. Testét, kit a Szt. Lélek templomának kellett tartani és állítani az Apostol szerint, paráznságra kiadta s megfertőztette, nem méltó, hogy éljen.” Az ítéletet 1719. április 28-án a Szabolcs vármegyei Sedria is jóváhagyta. Vincze Mihálynét keresztfia Gyöngyösi Mihály szekerén vitték a falu melletti tethelyre, ahol a környékbeli falvakból összesereglett közönség szeme láttára, a kihozott hóhér fejét vette, majd megégették.

A pallosjogát e szomorú eset után már nem használta a nemes tanács. 1766-ban Szabolcs vármegye pert indított a megszüntetéséért. Az 1779-ben alkotott Földes község szabályrendeletéből a pallosjog gyakorlása már kimaradt.

A földesi tanács a tekintélyét is minden eszközzel védte, látjuk ezt például az 1745-ben Földesi Miklós elleni ítéletében, aki azt mondta: „Pintes kupában a lelkiismerete. Kádia törvényt tesznek.” 1200 forintra büntette a nemes tanács, tehát minden székülő nemesemberért 100-100 forintra. Földesi Miklós hiába lebegett fel a vármegyéhez, az felülvizsgálat nélkül visszaküldte, s a büntetést könyörtelenül behajtották. 1766-tól a pallosjogért folytatott per miatt, hogy a tanács tekintélye ne csorbuljon, a delikvenssekkel aláírták, hogy: „Minden nemesi szabadság félretételével kötelezem magam alávetni a földesi tanács ítéletének.”

Az öngazgatás feladataihoz tartozott a település és a lakosok érdekeinek a védelme, láttuk már előbb a kiváltságlevelek sorát, melyek a község egyetemes érdekeit voltak hivatva védeni. Sokkal nehezebb volt azonban az egyes családok érdekeltségeit megővni. A Neoaquistica Comissió, mint az országos történelemből ismert, a régi magyar nemes családok tömegét tette földönfutóvá, a földesi nemesség birtokai is a község területére szorultak vissza, csak irataik emlékeztettek a régi dicsőségre. A berendezkedő Habsburg uralomnak minél több adóalanyra támadt igénye, és ennek érdekében elrendelték a nemescsaládok egyéni igazolását. A község tanácsa ezt eleinte a kiváltságlevelekre alapozva megpróbálta elkerülni. Ekkor még a Helytartó Tanács is melléjük állt a vármegyével szemben, ám 1727-ben már azt válaszolták a földesieknek, hogy a nemességét mindenki egyénileg kötelei igazolni. Ez az izgalmas téma külön dolgozatot igényel, így csak arra térek ki, végül alig akadt aki nemességét igazolni nem tudta volna. A vizsgálatokat lezáró 1754/55. évi országos nemesi összeírásban 88 családfő található Földesről. A három évtizeddel későbbi II. József felé népszámlálás a lakosság 80 %-át találta nemesi jogállásúnak. Az igazolások sikerét a nemes tanács minden eszközzel támogatni igyekezett, miközben a községi törvényhatóság fennmaradásáért nem egyszer évtizedes pereket folytatott Szabolcs vármegyével szemben, melyeknek a sikerét mutatja, hogy a Szabolcs vármegyei Törvényhatósági Bizottságnak még 1848-ban is tagja volt a két nemes helység önkormányzatának a feje.

A virágzó nemesi önkormányzat idejéből meg kell még említenem egy tekintélyromboló esetet. 1813-ban az egyik zabolátlan lakos, Tatos György, a regálé hallatlan kárára zöldkocsmát nyitott. Természetesen ez nem maradt titokban, az elkobzást végrehajtó esküdtek azonban hebehurgya módon a kiszáradás ellen vízzel töltött hordót foglalták le. A hallatlan eset számos paszkvillt szült és a Szabolcs vármegyével szemben egy újabb sikeres pert befejező Nagy Gábornak meg kellett válni a hadnagyi székfőtől. Talán nem lesz érdektelen megismerkedni a legrövidebb és legrövidebb változattal.

Kőrösi György Boldog Ferenc így zengedeznek

Úgy Sátyu István öcsém, hogy sokan néznek

Földesi lakosok látják hogy mij okosok

Vizik a bort mint aféle jó korcsójások

Előbb előbb viadéglük Tatos hordeját

Hát dicséri feltett hordó régi gazdáját

Aknáján sustorékol, Mód nélkül bugyborékol

Mondják jól jár ki csuprával belé marékol.

Nem minden bokorba találsz ilyen fűjén bort

Csapjunk is még ma belőle egy száraz tort

De ez még nagy szerencse Bárákárki tekintse

Szekerünkön Tatos Gyurka jó hordó kincse

Hogy hordó tartja a jó bort mindnyáján tudjuk

E jó hordó sustorékol szemünkel látjuk

Boldog hát meg fontolja Az újával kóstolja

Hogy e jó bor erős hittel aztatt pótolja

Boldog Ferenc úgy biztatja korcsójásokat

Meg békéltessük hasunkat meg magunkat

Bornak hijják ezt legények majd jól lakjunk szegények

Girbe gurbák lesznek nekünk az ösvények

Egyszer intik Sári Jánost hogy lassan menjen

Ne viseld meg magod János olyan fenjen

Mert ki üti a vigit B...m a mlyesterégit

Elkeveri ekmisusok nadrágát s ingit

Addig addig elérnek helység házához

Mondják hogy jó szívtel vágunk mi a házakhoz

A pitvarba gördítik Sári Jánost sürgetik

Vegyé csapra majd ők magok ki szedegetik

Sári János kedves szolga csapat csavarit

Egyszer kétszer az újával belé kavarit

Amikor meg kóstolja Továb nem palástolja

Az ebatta víz ez nem bor magyarul mondja

Ezt halván a nagy tanács csak dobova fakad

Sári János nevetében csak meg nem szakad

Mikor mondja Nagy Gábor ur Ebatát víz ez nem bor

Minek eztet poszékolni ez a nagy tábor

Tetű nincsen bírák fején még is vakarják

Tanácskodna hogy esteket miként takarják

Kőrösit már okolják Boldog Ferkét átkozzák

Járomtörő Sári Istvánt majd meg botolják

Igy mentegettek magukat deputátusok

Nekünk az a baj hogy elmúltak tollunk a tusok

Bár akárki hozá Helység szereke hozá

Szent háromság Jézus Krisztus elég az hozzá

Végre mondák hogy estünket miként takarjuk

Mit tegyünk hogy világ nyelvet meg gátoljuk

Tatot holló meg egye Tudja már a vármegye

Nincsen ki e gyalázatot rólunk elvegye.

A zsidóság ezekben az években kezdett a községben letelepülni, körükből Mezei Ábrahám ekkor a kocsmabérlő. Előbb a regálébérlők is a helyi nemesség köréből kerültek ki. A nemes tanács nem engedte még az antiszemitizmus csíráját sem kibontakozni. 1835-ben ifjú nemes Gáll György boros fővel a földesi zsinagógában botrányt rendezett, kizavarta a híveket, a tanítót a gyerekekkel elkergette. A zsidóság seregestől ment panaszra a nemes tanács elé, mely a zsidó eklézsia háborítót elfogatta és vasra verette.

Az 1848-as népképviseleti törvény a földesi önkormányzat végét jelentette formailag, az új képviselőtestület tagjai továbbra is a nagy többséget kitevő nemesség közül kerültek ki, maga a főbíró Sári Gábor is odatartozott. Továbbra is féltékenyen őrizték a község becsületét, amikor a szabadságharc csapatai a Tiszántúlra szorultak, a szétvert csapatokból a földesi honvédek közül is hazafutottak. A földesi előjáróság Kossuth Lajosnak jelentette Debrecenbe, aki intézkedett a szanaszét kóborló honvédek összegyűjtésére. A szabadságharcot letipró önkényuralom aztán végérvényesen végetvetett a földesi önkormányzatnak, ami csak napjainkban születhetett újjá. A hagyományok ereje azonban tovább parázslott a hamu alatt, s néha fellobbant. Az 1919-es tanácsválasztások idején egyedül Földesen nem választották meg a megyei direktórium jelöltjeit. Az esetet így magyarálták: Földes régi nemesi község ahol a családi összefonódások meg mindig továbbélnék.

Karacs Zsigmond